

2. Ս. Պողիկոսի նահատակութիւնը եւ ազգութիւնը .

Շանթաձիգ ժէ. լեգէնին հարիւրապետներէն էր Պողիկոսս. իր զէնքի ընկերոջ Նէարքոսի յորդորներուն վրայ, ջերմեռանդօրէն յարեցաւ քրիստոնէութեան . խիստ էր անոր բնաւորութիւնը, որպէս զինուոր: 260ին, Դեկոսի հրովարտակը ընդդէմ քրիստոնէից, Մելիտինէի պատերուն վրայ փակցուած էր. Պողիկոսս քաշեց պատուեց զայն, և փշրեց այն կուռքերը զորս քաղաքին քուրմերը ուսամբարձ կը կրէին տեղէ տեղ: Պողիկոսի այս արարքը տեսան պետական պաշտօնեայք, ձերբակալեցին ու բանտարկեցին . իր կիներն ու աները շատ աղաչեցին որ ի սէր զաւակաց, ան ետ դառնայ իր ընտրած ճամբէն, բայց ան կը մնար անշողողդ, և տրուած վճռին համաձայն, գլխատուեցաւ և թաղուեցաւ ի Մելիտինէ: Ս. Պողիկոսի վկայաբանութիւնը չի գրտնուիր թէև մեր ճառընտիրներուն մէջ, բայց կա՛ն անոր յունարէն և լատիներէն վկայաբանութիւնները. անոնք սակայն սկանատեսի գրութիւններ չեն, այլ Ե. դարու ևերքողեանի մը քաղուածոյք: Այդ վերջինը, 1882ին, գտնուած է Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ, Aubéի ձեռքով: Հեղինակ մը կը գրէ թէ այդ նորագիւտ ներբողեանին տողերը կը մասնեն թէ աւանատեսի մը այժմ կորսուած յիշատակարանէն յօրինուած է ան, որով բացայայտ կը հասկցուի թէ Պողիկոսի պատմականութիւնը անառարկելի է: Այս գրութեանց համաձայն Նէարքոս՝ Պողիկոսի նահատակութեան պահուն, մաքուր կտաւի մը վրայ հաւաքած է անոր արիւնը և տարած Քաւակեոյ, որ անձանօթ քաղաք մըն է: Ոմանք Քանանէոզը կը նոյնացնեն, իբր բնակութեան տեղի կամ քաղաք, Հայաստանի քանանացի հրեայ զաղթականութեան նահապետ Քաւակեոյանի հետ, որ Յեսուի ժամանակ Հայաստան փախած և անկէ սերած են Գերուսիմի. (Տե՛ս P. Allard, Hist. des Persécutions, էջ 538, Aubé, Polyeuete dans l'histoire, էջ 13, նաև Չառլ. Ա. Հար. էջ 554-55): Սրտառուչ պարագայ մըն է նահատակեալ Պողիկոսի արեան այս ձև փոխադրութիւնը Քանանէոզ քաղաքը՝ իր զէնքի ընկեր Նէարքոսի ձեռքով: Քանանէոզ քաղաքը թերեւս Պողիկոսի ծննդավայրն էր, ուր պիտի պահուէր մարտիրոսին արիւնը: Այս զմայլելի պարագան նկատողութեան առնուելիք կէս մըն է նահատակաց արեան պահպանութեան տեսակէտով: